

BLADET FRA MUNNEN: Den farefulle flasken

Under denne spalteoverskriften inviterer redaksjonskomiteen mennesker med meninger og tilknytning til vannfagene til å presentere aktuelle hjertesaker. Tidligere i år har Pål Mellquist og Lars Haltbrekken sluppet til. Denne gangen har vi invitert Andrew Preston i Foreningen for internasjonale vannstudier (FIVAS) til å si sin mening.

Andrew Preston har ordet:

På pulten min står det en elegant firkantet plastflaske. På fronten er det bilde av en hibiscus-blomst, på innsiden skimres et palmeblad. Flasken står der ikke for at jeg skal kunne slukke tørsten, men som en påminnelse på vår globaliserte verdens ekstraordinære evne til å komme opp med de underligste påfunn.

Flaskens innhold er mineralvann tappet fra en kilde dypt nede i vulkansk stein på Viti Levu, den største av de vakre Fiji-øyene i Stillehavet. Flasken med de kostbare dråpene har blitt fraktet 1600 mil til Norge, og kan kjøpes i en av våre største butikk- og delikatessekjeder til en pris på 60 kr per liter – omtrent 6.000 ganger dyrere enn det koster å få samme mengde vann fra springen.

Rent vann har vi i overflod i Norge, men likevel importerer vi store mengder av det fra den andre siden av verden - fra et land hvor en tredjedel av befolkningen fortsatt mangler tilgang til rent drikkevann. I USA har Fiji Water blitt det mest

importerte vannet, større enn Evian. Situasjonen er et symptom på et større fenomen. Når vann kommer under private selskapers kontroll vil det alltid renne i retning av de som har råd til å betale for det, heller enn de som har størst mangel på det.

Dette har også vært lærdommen fra de mange mislykkede forsøk på å privatisere offentlige vann tjenester i utviklingsland de siste 15 årene. Fra Cochabamba til Manila, fra Buenos Aires til Das-es-Salaam, har vi sett hvordan lovnader fra selskaper om økt effektivitet og investeringer heller har ført til økte priser, avkoblinger, og helse- og miljøproblemer. I søken etter å maksimere profittmarginer bygger selskapene ut i ressurssterke bydeler, mens de fattige som knapt har råd til å betale for vann tjenester blir neglisjert.

Privatisering i utviklingsland er nå på tilbaketog, og flere nye initiativer for å fornye og forbedre den offentlige vannsektoren er i gang. Private selskaper har likevel på ingen måte gitt opp søken etter

nye muligheter. Over hele verden er transnasjonale selskaper i ferd med å kjøpe opp vannrettigheter og sikre seg eksklusiv kontroll til vannressurser for bruk i industri, jordbruk, og til drikkevann. Det skjer også her i Norge. Ringnes har for eksempel sikret seg rettighetene til å tappe vann fra Imsdalskilden i Østerdalen fram til år 2100.

Den miljømessige belastningen knyttet til salg av flaskevann trekkes oftest fram som hovedargument mot kjøp av det. Når man drikker flaskevann i Norge går det med 1500 ganger mer energi og 80 ganger mer CO₂ enn hvis man drikker vann fra springen. I tillegg kommer all emballasjen. I Norge er vi flinke til gjenvinning, men på verdensbasis går over 70 prosent av vannflaskene rett på søppeldynga.

Men det er også en mer ”uskyldig” side med flaskevann som gjør at vi bør passe oss; nemlig at det gjør noe med hvordan vi ser på vann. I tusenvis av år har vi sett på vann som en felles ressurs – et felles gode – og derfor finnes det svært få grunnlover i verden eller internasjonale menneskerettighetsdokumenter

som eksplisitt nevner vann som en rettighet.

Men i dag ser vi i stadig økende grad på vann som en vare, og det får vi forsterket hver gang vi går inn i en kiosk. Markedsføringen av varen har blitt så vellykket at vi knapt tenker før vi betaler flere tusen ganger mer for en halvliter vann enn vi trenger å gjøre. Flaskevann har blitt en fanebærer for økende kommersialisering av vann, og det bør vi gardere oss imot.

Det er viktig at tanken om vann som et fellesgode forsvares, og at aksept for den stadige kommersialiseringen av vann utfordres. Å la en så livsnødvendig ressurs falle under selskapers kontroll ville være det samme som å la klimaforhandlinger styres av Exxon Mobil og Royal Dutch Shell. Hvor skal dette ende? Det har allerede forekommet at selskaper har prøvd å fakturere lokalsamfunn for deres oppsamling av regnvann. Alle må ha vann – uansett om de har råd til det eller ikke. Som den britisk-amerikanske poeten W. H. Auden en gang skrev: ”Thousands have lived without love, not one without water.”